بسمه تعالی

مقررات ایمنی و بهداشت کار

(سازمان تأمین اجتماعی، کارگر و کارفرما)

مولف:

صادق قنواتی

انتشارات ارسطو

(چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۸

سرشناسه : قنواتی، صادق، ۱۳۵۰-
عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
.Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور : مقررات ایمنی و بهداشت کار: (سازمان تامین اجتماعی، کارگر و کارفرما)/ مولف صادق قنواتی.
مشخصات نشر : مشهد: ارسطو، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری : ۱۴۵ص.: جدول، نمودار.
شابک : ۱-۳۴۵-۴۳۲-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۳۹ - ۱۴۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.
عنوان دیگر : سازمان تامین اجتماعی، کارگر و کارفرما.
موضوع : کار و کارگری -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع : Labor laws and legislation -- Iran
موضوع : محیط کار -- پیش‌بینی‌های ایمنی
موضوع : Work environment -- Safety measures
موضوع : تامین اجتماعی -- قوانین و مقررات
موضوع : Social security -- Law and legislation
موضوع : کار -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع : Labor laws and legislation -- Iran
رده بندی کنگره : KMH۱۲۶۴
رده بندی دیویی : ۳۴۴/۵۵۰۱
شماره کتابشناسی ملی : ۵۷۷۴۲۸۱

نام کتاب : مقررات ایمنی و بهداشت کار (سازمان تأمین اجتماعی، کارگر و کارفرما)
مولف : صادق قنواتی
ناشر : ارسطو (با همکاری سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
صفحه آرایی، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۸
چاپ : مدیران
قیمت : ۳۰۰۰۰ تومان
شابک : ۱-۳۴۵-۴۳۲-۶۰۰-۹۷۸
تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www. chaponashr. ir

انتشارات ارسطو
چاپ و نشر ایران
Chaponashr.ir

فهرست مطالب

عناوین	شماره صفحه
مقدمه	۷
فصل اول : ایمنی و بهداشت کار	**۹**
مبحث اول- ایمنی و بهداشت کار	۱۱
گفتار اول- قوانین ایمنی و سلامت حرفه‌ای در ایران	۱۱
گفتار دوم- اهمیت بهداشت محیط کار	۱۲
بند اول- مدیریت ایمنی و سلامت محیط کار	۱۴
بند دوم- سلامت، محیط کار، اقتصاد و توسعه پایدار	۱۶
بند سوم- مدیریت ریسک بهداشت و ایمنی	۱۸
بند چهارم-نقش ایمنی و بهداشت حرفه‌ای در افزایش بهره‌وری واحدهای صنعتی	۱۹
بند پنجم- نقش آموزش در بهداشت، سلامت و ایمنی	۲۱
بند ششم- عوامل کلیدی بهبود ایمنی و سلامت حرفه‌ای محیط کار	۲۳
بند هفتم- مرکز حفاظت فنی و بهداشت کار	۲۳
بند هشتم- بهسازی محیط‌های کاری	۲۵
مبحث دوم- ایمنی و سلامت کارکنان	۲۶
گفتار اول- استقرار رویکرد ایمنی و سلامت در افزایش بهره وری	۲۶
بند اول- برخی از علل و عوامل بروز حوادث ناشی از کار	۲۶
بند دوم- مدیریت در پیشگیری از حوادث صنعتی	۳۴
بند سوم- اهمیت نقش مدیران و سرپرستان	۳۵
بند چهارم- اهمیت رفتار سرپرستان و سرکارگران	۳۷
بند پنجم- بیماری‌های حرفه‌ای	۳۹

عنــوان صفحــه

بند ششم- فرسودگی شغلی کارکنان در سازمان ۴۰

بند هفتم- توانمندسازی و بهره‌وری سازمانی ۴۱

مبحث سوم- سازمان‌های مسئول و مرتبط با ایمنی و بهداشت کار ۴۲

گفتار اول- سازمان‌های بین المللی مرتبط با ایمنی و بهداشت کار ۴۲

بند اول- سازمان بین المللی کار (ILO) ۴۲

بند دوم- سازمان بهداشت جهانی (WHO) ۴۴

گفتار دوم- سازمان‌های ملی مرتبط با ایمنی و بهداشت کار ۴۵

بند اول- وزارت کار و امور اجتماعی و قانون کار ۴۵

بند دوم- اداره کل بازرسی وزارت کار و رفاه امور اجتماعی ۴۶

بند سوم- مرکز تحقیقات حفاظت و بهداشت کار ۴۶

فصــل دوم : وظایف ســازمان تامین اجتماعــی، کارفرما و کارگــر در قبال ایمنی و بهداشت کار ۴۹

مبحث اول- نظام تامین اجتماعی در حقوق ایران ۵۱

گفتار اول- روند شکل گیری نظام تامین اجتماعی حوادث ناشی از کار ۵۱

بند اول- مبانی تامین اجتماعی ۵۴

بند دوم- تشکیلات سازمان تامین اجتماعی ۵۵

بند سوم- تامین اجتماعی به عنوان حق و تکلیف ۵۷

بند چهارم- حوزه‌های تامین اجتماعی و اهداف و وظایف آن ۵۸

مبحث دوم- مشمولین قانون تامین اجتماعی ۶۱

مبحث سوم- حمایت تامین اجتماعی ۶۳

گفتار اول- تعهدات سازمان تامین اجتماعی در مقابل بیمه شدگان ۶۳

بند اول- حمایت‌های درمانی و مراقبت‌های پزشــکی؛ حمایــت در برابر حوادث و بیماری‌ها ۶۳

بند دوم- حمایت‌های کوتاه مدت، مانند غرامت دستمزد، بیمه بیکاری و کمک‌های

عنــوان صفحــه

قانونی مانند کمک ازدواج. ۶۴
بند سوم- حمایت‌های بلند مدت ۶۷
گفتار دوم- تعهدات سازمان تامین اجتماعی در قبال ایمنی و بهداشت ۷۰
بند اول- تعریف حادثه و انواع آن از دیدگاه سازمان تامین اجتماعی ۷۰
بند دوم- شرایط وقوع حادثه ناشی از کار ۷۱
بند سوم- نقش زمان و مکان وقوع حادثه در حوادث ناشی از کار ۷۳
بند چهارم- مدارک مورد نیاز به منظور بررسی حوادث ناشی از کار در کارگاه‌های مشمول ۷۵
بند پنجم- مدارک مورد نیاز در مورد حوادث ناشی از کار در مشاغل خاص ۷۹
بند ششم- گردش کار و بررسی حادثه (کلیه بیمه شدگان) ۸۵
مبحث چهارم- حمایت‌های کارفرما ۸۹
گفتار اول- تعهدات کارفرما درقبال ایمنی وبهداشت کار ۸۹
بند اول- تکالیف والزامات قانونی کارفرما ۸۹
بند دوم- الزام کارفرما به بیمه نمودن کارگران شاغل در کارگاه ۹۳
بند سوم-الزام به ایمن سازی محیط کارگاه ومقررات حفاظت فنی وبهداشت کار ... ۹۵
بند چهارم- تکالیف والزامات کارفرما در مشاغل سخت وزیان آور ۹۵
مبحث پنجم- وظایف کارگران در قبال ایمنی و بهداشت ۹۷

فصل سوم : مسئولیت ناشی از عدم رعایت مقررات ایمنی و بهداشت کار و مراجع رسیدگی به آن ۹۹

مبحث اول- عدم رعایت قوانین ایمنی و بهداشت کار توسط کارگر و کارفرما ۱۰۱
گفتار اول- بررســی آثار عدم رعایت اصول ایمنی توسط کارفرما و کارگران در کشور ایران ۱۰۵
بند اول- واردکنندهٔ زیان شخصی غیر از کارفرما و نمایندگان وی باشد ۱۰۵
بند دوم- واردکنندهٔ زیان خود بیمه‌شدهٔ زیان دیده باشد ۱۰۵

عنــوان | صفحــه

بند سوم- وارد کنندهٔ زیان کارفرما یا یکی از نمایندگان وی در ادارهٔ کارگاه باشد ۱۰۶
گفتار دوم ـ حوادث مشمول قواعد عام (حوادث غیر ناشی از کار) ۱۲۰
بند اول ـ قاعده ۱۲۰
بند دوم ـ استثناء ۱۲۳
مبحث دوم ـ سایر اشخاص ۱۲۶
گفتار اول ـ بیمه گران ۱۲۶
بند اول- بیمه گر عامل زیان ۱۲۷
بند دوم- بیمهٔ اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیهٔ موتوری زمینی ۱۲۸
بند سوم- بیمه اجباری مسئولیت مدنی کارگران توسط کارفرما ۱۲۹
بند چهارم- بیمه‌های اختیاری ۱۳۰
گفتاردوم ـ مسئولین مدنی فعل غیر ۱۳۰
مبحث سوم- آثار عدم رعایت اصول ایمنی توسط کارفرما و کارگران از دیدگاه اقتصادی ... ۱۳۲
گفتار اول- اثرات و هزینه‌های حوادث ناشی از کار ۱۳۲
بند اول- بعد انسانی ۱۳۳
بند دوم- بعد اجتماعی ۱۳۳
بند سوم- بعد اقتصادی ۱۳۴

منابع و مأخذ ۱۳۸
منابع فارسی ۱۳۸
منابع غیر فارسی ۱۴۲

مقدمه

در آغاز سخن از کلمات زیبا و پرارزش قران کریم که در آیه ۷۰ سوره بنی اسرائیل بر پیامبر اکرم در مکه معظمه نازل شده است استعانت می‌طلبم.

« و لقد کرمنا بنی آدم و حملناهم فی البر و البحر و رزقناهم من الطیبات و فضلناهم علی کثیر ممن خلقنا تفضیلا »

و ما فرزندان آدم را بسیار گرامی داشتیم و آنان را بر دشت و دریا سوار نمودیم و از هر غذای لذیذ و پاکیزه آنها را روزی دادیم و بر بسیاری از مخلوقات خود برتری و فضیلت کامل بخشیدیم.

وجود نیروی انسانی سالم از نظر جسمانی و روانی در هر سازمان با ارزش‌ترین دارایی برای آن سازمان محسوب می‌شود و همواره به عنوان یک سرمایه آماده و بالقوه قدرتمند و غنی برای برنامه‌های توسعه به شمار می‌رود. در مدیریت منابع انسانی، نظام نگهداری، ارزش و اهمیت به سزایی داراست و در کارکنان ایجاد علاقه، انگیزش، شوق و دلگرمی می کند و باعث دلبسته شدن کارکنان به محیط کاریشان می‌شود و در نتیجه وظایف و تکالیف محوله را بهتر انجام می‌دهند. از این رو، حفاظت از تندرستی نیروی کار و بهسازی محیط کار، از اهمیتی شایان توجه برخوردار است.

بهداشت حرفه ای، ابزاری است که به کمک آن می‌توان در راستای فراهم آوری، نگهداری و بالا بردن سطح سلامت نیروی کار گام برداشت. بهداشت حرفه ای، بر پیش بینی، تشخیص، ارزشیابی و کنترل عوامل محیطی یا فشارهای محیط کار متمرکز است که می‌توانند آسیب یا بیماری را سبب شوند و یا بر تندرستی کارکنان اثر سوء بگذارند. بهداشت حرفه ای دانشی است

که ریشه در بسیاری از علوم مانند شیمی، فیزیک، مهندسی، ریاضیات، پزشکی، فیزیولوژی،آمار و... و نیز، علوم انسانی دارد.

ضایعات انسانی و مادی فراوان حوادث ناشی از کار که آمار و ارقام مبین وسعت و کثرت آنها در همه کشورهای جهان است، اقدامات موثری را به صورت وسیع، همه جانبه و در سطح جهانی، برای پیشگیری از آنها اجتناب ناپذیر می‌سازد.حوادث ناشی از کار موجب رنج و عذاب افراد بشر و ضایعات مادی فراوان می‌شوند، و دنیا همه ساله متحمل خسارات بسیاری می‌شود. گسترش تکنولوژی، کاربرد بیشتر وسایل ماشینی، سرعت، پیچیدگی روابط اجتماعی و غیره نیز به طور دائم میزان و شدت آنها را دامن می‌زند.

واقعیت انکار ناپذیر آن است که به رغم پیشرفت تکنیک و تکنولوژی، جلوگیری از حوادث به طور صد در صد و کامل اجتناب ناپذیر نبوده و نمی‌توان حوادث را از صحنه زندگی بشر به طور کامل حذف کرد.

«حفاظت صنعتی» یا «مهندسی ایمنی» که امروزه به آن HSE (بهداشت-ایمنی-محیط زیست) گفته می‌شود، که مجموعه تدابیر، فنون، شیوه‌ها و اصولی را در بر می‌گیرد که با کاربردن آنها می‌توان نیروی انسانی و سرمایه را در مقابل خطرات مختلف و محتمل در محیط‌های کار به نحو موثری حفظ و حراست کرد و در نتیجه محیط‌های کاری بی‌خطر و سالمی جهت افزایش کارایی کارکنان ایجاد نمود و آسیب‌های محیط کار را به حداقل خود رسانید. اشنا شدن با عوامل و عناصر زیان بخش و خطرات محیط کار، و نحوه مقابله با آنها، باعث می‌شود که نیروی انسانی شاغل در محیط کار احساس امنیت کند و کارایی‌اش افزایش یابد.

امنیت محیط کار یکی از مسائل مهم صنایع برای حفظ جان انسانها و حفاظت از سرمایه‌ها است. همان گونه که علم و صنعت در جهان امروز توسعه یافته و بشر با بهره گیری از آن راه پیشرفت را پیموده ، حوادث ناشی از کار و به کارگیری تکنولوژی پیشرفته، به مراتب زیان بارتر از دوره‌های قبل از ترقی علم و صنعت و تکنولوژی جدید می‌باشد؛ چنانچه برای پیشگیری و رفع آن حوادث اقداماتی به عمل نیاید و چاره‌هایی اندیشده نشود، عواقب دردناکی را در پی خواهد داشت که جبران آن بدون شک بسیار دشوار و حتی در پاره‌ای از موارد امکان ناپذیر خواهد بود. [۱]

۱. بابک کاظمی، ایمنی و بهداشت کار، انتشارات برآیند پوشش، چاپ سیزدهم، تهران، ۱۳۹۲، ص۵۵.

فصل اول :

ایمنی و بهداشت کار

مبحث اول– ایمنی و بهداشت کار

گفتار اول- قوانین ایمنی و سلامت حرفه‌ای در ایران

در هر یک از کشـــورها برای ایمنی و ســـلامت محیط کار قوانینی وجود دارد که البته شدت و ضعف آن با توجه به میزان توســـعه یافتگی کشـــورها متفاوت است. در کشور ایران نیز قوانینی برای این منظور پیش بینی شـــده اســـت و بعد از انقلاب نیز توجه ویژه‌ای به این امر شـــده اســـت. برای صیانت از نیروی انســـانی و منابع مادی کشـــور رعایت دســـتورالعمل‌هایی از سوی شورای عالی حفاظت فنی جهت تأمین ایمنی و وزارت بهداشـــت جهت سلامتی تدوین می‌شود که برای کلیه کارگاه‌ها، کارفرمایان و کارآموزان الزامی اســـت[۲]. شورای عالی حفاضت فنی مسئول تهیه آیین‌نامه‌های حفاظت فنی می‌باشد[۳].

در ایران اشخاص حقیقی و حقوقی که قصد تأسیس کارخانه داشته باشند باید طرح‌های خود را از نظر ایمنی به تأیید وزارت کار (شورای عالی حفاظت فنی) و از نظر سلامت به تأیید وزارت بهداشت برسانند. این موارد در خصوص واردات ماشین آلات هم صادق است[۴].

در مـــورد کارکنـــان نیز کارفرمایان برای حفاظت از ایمنی و ســـلامت کارکنان در محیط کار مکلف به تهیه تمامی وســـایل ایمنی و ارائه آموزش‌های لازم می‌باشند. همچنین کارکنانی که در معرض بیماری‌های ناشـــی از کار هستند باید پرونده پزشـــکی داشته باشند و هر سال یکبار توسط

---

۲. ماده ۸۵ قانون کار

۳. ماده ۸۶ قانون کار

۴. مواد ۸۷ الی ۹۰ قانون کار

مراکز درمانی مورد تأیید، معاینه شـــده و نتیجه در پرونده آنها ثبت شـــود. چنانچه بیماری ناشی از کار در فرد تشخیص داده شود کارفرما مکلف است این فرد را بدون کاهش حق‌السعی در قسمت مناســـب دیگری به کار گمارد. در صورت تعدد این بیماران وزارت کار مکلف است تا از محیط کار برای کنترل موارد ایمنی و سلامت بازدید به عمل آورد و با بررسی شرایط و در صورت لزوم برای پیشگیری از بیماری‌های محیط کار کمیته حفاظت فنی و بهداشت کار توسط وزارتخانه‌های کار و بهداشت تشکیل خواهد شد. وظیفه کمیته مذکور برقراری ارتباط میان وزارتخانه‌های مسئول و کارفرما می‌باشد و این کمیته از افراد متخصص با تأیید وزارتخانه‌های مسئول تشکیل می‌شود[۵].

در صورتی که کارفرما در مورد ایمنی و سلامت حرفه‌ای قصور کند برطبق قانون ملزم به جبران خســـارت و مجازات خواهد بود و در صورت قصور کارگر، کارفرما مســـئولیتی نخواهد داشت[۶]. بـــه منظور اجرای صحیح این قوانین و ضوابط حفاظت فنی و ســـلامت کارکنان اداره بازرســـی وزارت کار تشـــکیل شـــده که وظایفی از قبیل نظارت براجرای قوانین، آموزش مســـائل ایمنی و ســـلامت، بررسی اشکالات قوانین، رسیدگی به حوادث کاری و بازرسی‌های منظم بر طبق فانون دارد. نحوه بازرسی و شرایط بازرسان نیز در قانون پیش بینی شده است[۷].

بـــا توجه به اهمیت ایمنی و ســـلامت، کارفرمایان همواره از طرف افـــراد جامعه، کارگران و کارمندان و گروه‌ها و اتحادیه‌های کارگری به منظور پذیرفتن مســـئولیت بیشـــتر در مورد ایمنی و ســـلامت کارکنان تحت فشـــار بوده‌اند. این فشـــارها باعث شـــده تا دولت‌ها بـــه ایجاد قوانین پوشـــش‌دهنده ایمنی و سلامت اقدام کنند که به دلیل عدم توجه کافی و وجود مشکلات بنیادی در اغلـــب موارد منجر بـــه پیچیدگی فرایند تولید و عدم شـــمول برخی افـــراد در بعضی زمینه‌ها می‌شـــوند. به علاوه این مشـــکل بوســـیله تلاش‌های غیر موثر و بدون برنامه بعضـــی از دولت‌ها، اتحادیه‌ها و شرکت‌ها حادتر می‌شود.

گفتار دوم- اهمیت بهداشت محیط کار

هدف از بهداشـــت محیـــط کار تامین و ارتقا عالی ترین درجه ســـلامت روانی و جســـمی و اجتماعی کارکنان همه مشاغل پیشگیری از بیماری‌ها و حوادث ناشی از کار و رسیدگی به آنها،

۵. ماده ۹۱ الی ۹۳ قانون کار

۶. ماده ۹۴ و ۹۵ قانون کار

۷. مواد ۹۶ الی ۱۰۶ قانون کار

انتخاب کارگر و یا کارمند برای محیط شغلی که از نظر جسمانی و روانی قدرت انجام آن را دارد و به طور خلاصه تطبیق کار با انسان مورد توجه است. موضوع بهداشت وایمنی ، حفظ سلامت کارکنان در محیط‌های صنعتی و کاری، یا بهداشت کار و بهداشت شغلی، یکی از مسائل بسیار مهم است و آشنایی با اصول بهداشتی و کمک‌های اولیه برای جلوگیری و محافظت از خطرات حاصله از بیماری‌ها در محیط‌های صنعتی و تولیدی، که کارها به صورت گروهی و دسته جمعی انجام می‌شوند، حائز اهمیت می‌باشد. بررسی عوامل زیان بخش در محیط‌های کار و کنترل آنها و رعایت اصول بهداشتی وایمنی باعث سلامت و شادمانی کارکنان و موجب بهروری در محیط‌های صنعتی و کاری می‌شود. محیط‌های تولیدی و کاری عوارض و بیماری‌های حاصل از مواد رادیو اکتیو و پرتوهای یونساز و امراضی نظیر سل، رماتیسم، دیسک، آرتروز، تنگی نفس، سرطان، عقیم شدن، کاهش حساسیت حواس پنجگانه و اعضای بدن و مسمومیت شغلی ناشی از سر و کار داشتن با موادی چون سرب، سیلس، گرد و خاک و غیره وجود دارند.

در عین حال لازم است به بیماری‌های واگیردار یا عفونی در محیط‌های کار و محیط‌های اجتماعی به سبب ارتباط افراد با هم احتمال سرایتشان زیاد است، توجه کافی شود و اقدامات لازم در جهت پیشگیری از آنها به عمل آید[۸].

اصول بهداشت محیط کار که هم اکنون در تمام کشورها اجرا می‌شود، دارای عنوان« سیستم بهداشت و ایمنی» است و در محیط‌های اداری و حتی دانشگاهی اعمال می‌شود، این برنامه شامل۳ محور اساسی است. اولین محور بهداشت شامل چندین بخش است. عوامل فیزیکی موثر در محیط کار شامل روشنایی، صدا و تشعشعات رایانه است. روشنایی در محیط کار اصل بسیار مهمی است و باید به میزانی باشد که نیاز افراد را برآورده کند و استاندارد باشد. صدا نیز باید در محیط اداری به اندازه‌ای باشد که به آلودگی صوتی منجر نشود و کمترین آلودگی صوتی در محیط کار حاکم باشد، همچنین دیگر عوامل زیان آور محیطی باید به حداقل برسد. به عنوان مثال باید از انتشار تشعشعات رایانه در محیط کار جلوگیری و تلاش کرد که صدمات ناشی از کار با ابزارهای دیجیتال به حداقل برسد. در دومین محور مسئله ارگونومی یعنی تطابق بدن انسان با محیط کار مطرح است. در این محور مناسب بودن میز و صندلی، ارتفاع و راحتی و استاندارد بودن آن‌ها

۸. نسرین اوتادی، بررسی نقش استقرار رویکرد ایمنی و سلامت در بهره وری سازمان و مدیریت منابع انسانی، شرکت پژوهش و فناوری پتروشیمی

http://www.safetymessage.com/education/hse-management/1185-2014-11-12-13-17-18

لحاظ می‌شـود. سومین مسـئله‌ای که در محیط اداری حائز اهمیت است، مسئله رعایت بهداشت عمومی مناسب در محیط است. داشتن تاسیسات عمومی مناسب، پاکیزگی محیط، نظافت کف و دیوارها و رنگ مناسـب از ابتدایی ترین مواردی اسـت که یک محیط اداری باید داشته باشد. در مراحل بعدی معاینات دوره‌ای کارکنان، تغذیه مناسـب در محیط کار، داشـتن زمان استراحت و ورزش‌های گروهی لحاظ می‌شود. طبق آمار جهانی اختلالات اسکلتی عضلانی در بین کارمندان شـیوع بیشتری دارد، این در حالی است که تمامی این اختلالات قابل پیشگیری است. اهمیت این نکته زمانی روشـن می‌شود که بدانیم۵۰% بیماری‌های ناشـی از کار، کمردردهای شغلی است. اگرچه در کشور ما آمار دقیقی از شیوع این بیماری‌ها وجود ندارد، اما آمار پراکنده و آمار مربوط به بار بیماری‌ها نشان می‌دهد که این بیماری‌های قابل پیشگیری حجم زیادی از هزینه‌های درمانی، از کار افتادگی و پرداخت غرامت به کارمندان را تشکیل می‌دهد[۹].

بند اول- مدیریت ایمنی و سلامت محیط کار

در ابتدا ایمنی و سلامت به طور حاشیه‌ای مورد توجه مدیران قرار می‌گرفت و گاهی اوقات به صورت یک وظیفه تکمیلی از مسـئولیت‌های عمومی مدیران فرض می‌شد. بعضی مدیران اعتقاد دارند که به کارگیری یک متخصص یا مسـئول ایمنی و سـلامت برای پاسخ به این مسئولیت و عمل به هر تعهدی در این زمینه کافی می‌باشد.

تحقیقات نشـان داده اسـت که درصد زیادی از مدیران، آموزشی در زمینه ایمنی و سلامت ندیده‌انـد و عدم آموزش و عدم تأمین منابع کافی توسـط کارفرمایان به منظور پوشـش قوانین ایمنی و سـلامت، مهمترین مشـکلات محسوب می‌شوند. این امر نشـان می‌دهد که تفکر اغلب کارفرمایان بدون تغییر مانده و اکثر بهبودها به علت فشـارهای خارجی می‌باشـد. البته باید توجه داشـت که در اکثر کشورها و از جمله ایران شوراهایی جهت نظارت بر ایمنی و سلامت وجود دارند که به کارفرمایان جهت ارتقاء سطح ایمنی و سلامت فشار می‌آورند.

جراحت‌ها و بیماری‌های مرتبط با کار باعث ضایع شدن منابع انسانی سازمان می‌شود و افزایش تصادفات در کار باعث ایجاد اختلال در خطوط پایین سـازمان می‌شـود که این عوامل علاوه بر زیان مالی موجب عدم توانایی سـازمان در نگهداری کارکنان توانمند می‌شـود. ایمنی و سلامت

۹. موسویان، سیده مرضیه. زلقی، الهه، نورزاده حداد عادل، مهدی. فولادی، معصومه. سیستم مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست، انتشارات نوروزی، چاپ اول، گرگان،۱۳۹۳، ص ۶۱-۶۰.

حرفه‌ای تنها رعایت حال دیگران نیست بلکه یک جنبه ضروری و اساسی از بهره‌وری هر سازمانی می‌باشد و اگر سازمان‌ها بتوانند نرخ و مقدار حوادث حرفه‌ای، بیماری‌ها و استرس نامطلوب را کاهش دهند، کیفیت زندگی کاری کارکنان بهبود پیدا کرده و آنها اثربخش‌تر خواهند بود.

تصادفات کمتر، بیماری‌ها و علائم استرس کمتر و وجود کیفیت زندگی کاری نتیجه موارد زیر است:

- بهره وری بیشتر مطابق با روزهای زیان و غیبت کمتر
- اثربخشی بیشتر از کارکنانی که بیشتر درگیر کار شده‌اند
- کاهش نرخ استراحت‌های پزشکی و استعلاجی و پرداخت‌ها به علت دعاوی علیه شرکت
- کاهش نرخ ترک خدمت و غیبت مطابق با افزایش رضایت کارکنان
- افزایش انعطاف‌پذیری و قابلیت تطبیق در محیط کار در نتیجه افزایش مشارکت و احساس مالکیت
- نرخ انتخاب بالاتر به دلیل افزایش جذابیت سازمان به عنوان یک قسمت از کار
- ایجاد یک محیط کار ایمن از نظر عقلی قابل قبول است و در این راه تعهد مدیریت عالی بسیار اهمیت دارد و رویکرد آینده نیز اتکا به رهبران ایمنی است[۱۰].

موازین مربوط به مسائل ایمنی و بهداشت کار معمولا به سه دسته تقسیم می‌شوند:

موازین یا استانداردهای مربوط به ضوابط کلی: این دسته از موازین شامل اسنادی با عنوان کلی ایمنی و بهداشت کار، جلوگیری از حوادث ناشی از کار، خدمات خدمات بهداشتی کار و نیز بازرسی خدمات بهداشتی است.

موازین مربوط به خطرات معین: این دسته شامل موازینی است که در جهت حمایت کارگران و به طور کلی کارکنان در مقابل نوع خاصی از مخاطره به تصویب رسیده است.

موازین مربوط به ایمنی در بخش‌های خاصی از فعالیت اقتصادی: این موازین همانطور که از عنوان آن بر می‌آید، شامل ضوابط، راهنمایی‌ها و توصیه‌هایی برای پیشگیری از مخاطراتی می‌باشد که ممکن است در بعضی شاخه‌های فعالیت اقتصادی بروز کند.

10. Stone. Human Resource Management. . 2004

بند دوم- سلامت، محیط کار، اقتصاد و توسعه پایدار

موفق ترین سازمان‌ها از نظر مسائل اقتصادی نشان داده اند که محیط‌های کاری که بر اساس اصول صحیح ارگونومی، ایمنی و بهداشـــت حرفه‌ای طراحی شـــده اند، از نظر تولید و بهره وری نیز بیشـــترین پایداری را به خود اختصاص داده اند. بطور کلی دستیابی به اقتصادی سالم، کیفیت بـــالای تولیـــد و ارایه خدمات و بهـــره وری طولانی مدت درمواردی که نیـــروی کار در معرض مخاطرات ایمنی و بهداشـــتی باشند مشـــکل خواهد بود.اصل اول بیانیه ریو در خصوص محیط و توسعه (کنفرانس ســـازمان ملل متحد در مورد محیط و توســـعه، ریودوژانیرو-۱۹۹۲) می گوید: انسان محور توسعه پایدار است و شایسته داشتن زندگی مولد و سالم و هماهنگ با محیط زیست می‌باشد. توسعه پایدار بعنوان یک استراتژی برای « رفع نیازهای بشر امروز بدون بروز اثرات سوء بهداشـــتی و زیســـت محیطی و بدون وارد آوردن خسارت به منابع جهانی و در واقع بدون تهدید نسل‌های آینده در رفع نیازهایشان» تعریف می‌شود.

از دیدگاه ســـلامت شـــغلی، اصول یاد شـــده به معنی رفع نیازهای مادی از طریق کار و تولید بدون بروز خطراتی برای سلامت انسان، اکوسیستم و دیگر منابع و همچنین بهداشت جامعه، چه به صورت کوتاه مدت و چه دراز مدت می‌باشـــد. ســـلامت شـــغلی جزء اساسی ابعاد بهداشتی – اجتماعی در اصول توسعه پایدار محسوب می‌شود.

سلامت شغلی از طریق زیر می‌تواند به عنوان مرکز و محور توسعه پایدار باشد:

- پیشـــگیری از حوادث شـــغلی، صدمات و آســـیب‌ها و بیماری ها، حفاظت کارگران در مقابل فشـــارهای روانی و فیزیکی با استفاده مناسب از منابع و همچنین به حداقل رساندن خسارت‌های جانی و مالی
- تبیین اهداف ایمنی و بهداشتی محیط‌های کار برای استفاده از تکنولوژی به طریق ایمن، با صرف انرژی کمتر، تولید و پخش مواد سمی کمتر، و تولید کمتر مواد زاید (تکنولوژی ســـبز). در بسیاری از کشورها، مقررات سلامت شـــغلی استفاده از بهترین روش‌های فنی تولید را الزامی کرده است.
- رویکردهای مطرح در ســـلامت شـــغلی می‌تواند تســـهیلاتی را برای ارتقای سطح کیفی تولیدات، مدیریت تولید و فرآیندها فراهم کرده و به جلوگیری از اتلاف بی مورد انرژی و مواد و پیشگیری از مشکلات ناخواسته محیطی کمک کند.

- بسیاری از مشکلات و مخاطرات محیطی ناشی از محیط‌های کار از جمله صنایع، فعالیت‌های کشاورزی و خدمات حمل و نقل می‌باشد. افرادی که در زمینه ایمنی و بهداشت شغلی مسئول هستند به خوبی از فرآیندها و عوامل زیان آور اطلاع دارند. اطلاعات مربوطه اغلب در همان مراحل اولیه بروز مشکلات در اختیار آنها قرار دارد و آنها را قادر به بکارگیری روش‌های پیشگیری اولیه می‌کند. امری که در صورت آزاد شدن مواد خطرناک در محیط، دیگر امکان پذیر نیست.
- تاثیر سلامت شغلی بر حفاظت محیط از صنعت هم مؤثر و هم از نظر اقتصادی اثربخش است. در بسیاری از کشورهای صنعتی اقداماتی در راستای ایجاد ارتباط هر چه بیشتر بین بهداشت شغلی و بهداشت محیط در حال انجام است.
- خدمات سلامت شغلی با هدف حصول اطمینان از سلامت، ایمنی، رفاه و توانمندی کارگران انجام می‌گیرد. نیروی کار با انگیزه، مولد و با کیفیت مطلوب تضمینی برای تولید سالم مواد، کالا و خدمات بوده و ضامن اجرای اصول توسعه پایدار است.
- اکثر مخاطرات بهداشت محیطی که بعدها تاثیرات بهداشتی آنها روی افراد جامعه شناخته شده، ابتدا در محیط‌های کاری تشخیص داده شده اند. محیط‌های کار به نوعی یک سیستم اعلام خطر به موقع برای مخاطرات بهداشت محیطی محسوب می‌شوند و از طرفی الگوهای مؤثری را برای فعالیت‌های پیشگیرانه فراهم می‌سازند.
- برای بسیاری از بزرگسالان، محیط‌های کاری در مقایسه با دیگر محیط‌ها بیشترین فشارهای کاری و استرس‌های روان شناختی، ارگونومیک، فیزیکی و شیمیایی را سبب می‌شود. اصل مطرح در بیانیه »ریو« در خصوص وجود یک زندگی مولد و سالم، بویژه در محیط‌های کاربرد داشته و برقراری و کاربرد اصول سلامت شغلی را می‌طلبد.
- محیط‌های عمومی و اکوسیستم بطور مستقیم یا غیرمستقیم روی سلامت نیروی کار در مشاغل مختلف مثل امور کشاورزی، معدن، ماهیگیری و امور تولیدی اثرگذار هستند. بین سلامت شغلی و ایمنی از یک سو و سلامت شغلی و توسعه سالم محیطی از سوی دیگر ارتباطی دو طرفه وجود دارد.
- یک خط مشی و سیاست اشتغال که دستیابی به کار و اشتغال را برای هر فرد فراهم کرده و افراد را در جهت بقا و پایداری آنها و خانوادهایشان یاری می‌کنم، اهمیت یکسانی هم در سلامت و رفاه فردی و هم در توسعه اقتصادی - اجتماعی جوامع و کشورها دارد.

فراهم سازی بیشترین امکان اشتغال در واقع یک عامل کلیدی در جهت توسعه اجتماعی پایدار، ثابت و ایمن برای کشـــورها تلقی می‌شـــود و در نقطه مقابل نرخ بالای بیکاری و مشکلات ناشی از آن چنین توسعه‌ای را تهدید می کند.

- در کشـــورهای روبه رشـــد بهداشت و ســـلامت خانواده کاملاً به ســـلامت و مولد بودن اعضای شـــاغل خانواده وابسته است، از اینرو بســـیاری از افراد اجتماع به سلامت نیروی کار وابسته اند. در مواردی که حفاظت اجتماعی سازماندهی شده‌ای وجود نداشته باشد، از دست رفتن ســـلامت، زندگی یا ظرفیت کاری فرد شاغل یک خانوار، به مفهوم وارد آمدن فشـــارهای شـــدیدی بر کل خانواده خواهد بود و باعث بروز تاثیرات غیرمستقیمی در بهداشت، رفاه و اقتصاد اجتماع در مقایسه وسیع تر و حتی نسل‌های آینده می‌شود.

سلامت شغلی فاکتور اساســـی و مؤثر در ابعاد بهداشتی و اجتماعی توسعه محسوب می‌شود. فعالیت‌ها و خدمات بهداشت حرفه‌ای مجموعه‌ای از فعالیت‌های کلیدی چنین توسعه‌ای را فراهم می‌آورند.

کار بعنوان عامل ارتقا سطح سلامت سازمان جهانی بهداشت (WHO) ، سلامتی را بعنوان رفاه اجتماعی، فیزیکی و روانی و نه تنها نبود بیماری یا عارضه تعریف کرده است. با توجه به مطالعات انجام شده از سوی سازمان جهانی بهداشت بر روی تشخیص زودرس آسیب‌های بهداشتی ناشی از تماس‌های شغلی با مخاطرات مختلف، «بهداشت و سلامتی، دلالت دارد بر راهی برای عملکرد در محیط‌های مختلف از جمله محیط‌های کار، زندگی و حتی اوقات فراغت، ســـلامتی نه تنها به معنای رهایی از درد و بیماری اســـت بلکه به مفهوم آزادی برای نیل به مراقبت و بســـط و توسعه قابلیت‌های فردی می‌باشد»[۱۱].

بند سوم- مدیریت ریسک بهداشت و ایمنی

ارزیابی ریسک یکی از کلاسیک ترین و علمی ترین روش‌های ساده سازی پتانسیل مخاطرات با رویکرد مدیریت ریســـک می‌باشد[۱۲]. بررســـی عوامل و تشخیص نقاط حادثه خیز و خطرآفرین

۱۱. رضا ارجمندی، پروین نصیری، احمد اسماعیلی، تعیین برنامه‌های بهداشت، ایمنی و محیط زیست(HSE) متناسب باویژگی‌های مراحل عمر سازمانی، شماره۴، زمستان ۱۳۹۱، ص۷۵.

12. Refaul, F.; Faisal, K.;Rehan, S.;Paul, A.; Brian, V 'Fault and Event Tree Analyses for Process Systems Risk Analysis: Uncertainty Handling Formulations, Risk Analysis, Vol. 31, No. 1, 2011, pp 86-107.

درسازمان به منظور پیگیری از بروز حوادث از اهمیت ویژه ای برخوردار است. ریسک در پروژه، رویدادها یا وضعیت‌های ممکن الوقوع، نامعلوم هستند که در صورت وقوع، به صورت پیامدهای منفی یا مثبت بر اهداف موثر می‌باشند. هر یک از این رویدادها یا حوادث، دارای علل مشخص و نتایج و پیامدهای قابل تشـــخیص هستند. پیامدهای این رویدادها مستقیماً در زمان، هزینه و کیفیت محیط کار و کارگر موثر می باشـــند. بنابراین شناســـایی ریســـک و تعیین میزان پیامدهای مثبت و منفی آن از اهمیت خاصی برخوردار اســـت. مســـأله منابع و محدود بودن آنها بهداشـــت، ایمنی و محیط زیســـت را در زمره مسائل مهم ســـازمانی قرار داده است، به طوریکه جامعه بشری و به ویژه کشورهای در حال توسعه مانند کشور ما ایران با آن روبرو است. چرا که کاهش خطر پذیری انسان اصلی ترین هدف سیســـتم مدیریت بهداشت، ایمنی و محیط زیســـت می‌باشد. نیز رضایت شغلی عامل مهم و تاثیرگذاری در نحوه عملکرد و کیفیت خدمات ارایه شده توسط کارکنان می‌باشد[۱۳].

اســـاس و پایه مدیریت سلامت، امنیت و محیط زیســـت کارکنان و پرسنل تحت حمایت هر مدیریت، ارزیابی ریســـک می‌باشد.« خطر کردن» و به تعبیری دیگر «ریسک» فرایندی است که در هر عرصه نتیجه ای نامشـــخص و نامعلوم دارد، اما همین« فرایند» همواره آبستن نوآوری هایی بوده که مسیر تاریخ بشریت را دگرگون ساخته است، به گونه ای که آنچه امروز به عنوان علم و فنآوری و نیز یافته‌های بشری در خدمت انسان قرار دارد برآیند « روح خطرکردن» در عرصه‌های گوناگون است[۱۴].

بند چهارم-نقش ایمنی و بهداشت حرفه‌ای در افزایش بهره‌وری واحدهای صنعتی

هدف بهداشت حرفه ای، دانش پیش بینی، تشخیص، ارزیابی و کنترل خطرهای بهداشتی در محیط کار، تأمین، نگهداری و بالا بردن سلامت و تندرستی کار آنان و در پایان، ایمن نگهداشتن جامعه اســـت. در بهداشـــت حرفه ای، بیماری‌ها و عوارض حاد و مزمن ناشی از عوامل زیان آور محیط کار بررسی می‌شوند. مهم ترین وظایف مهندسی بهداشت حرفه ای عبارت است از:

۱. بازرسی فنی محیط کار
۲. انـــدازه گیـــری و ازریابـــی عوامـــل زیـــان آور فیزیکی، عوامـــل شـــیمیایی محیط کار،

13. Olsson, R.'In search of opportunity management: Is the risk management process enough? Management 2007,vol. 25,pp 745–752. International Journal of Project.

14. Hillson, D., (2004) 'Effective opportunity management for projects – exploiting positive risk. New York: Marcel Dekker.